

Doç. Dr.
Nilgün Nurhan KARA

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6168-5996>

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi,
Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi,
Tarih Bölümü.
nilgunnurhan.kara@ikc.edu.tr

Doktora Öğrencisi
Halit Burak BURUK

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-3991-0068>

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih
Bölümü.
hbbhalitburuk@hotmail.com,

Eser Geçmişi / Article Past: Başvuruda bulundu.
Applied 22/05/2025

Kabul edildi.
Accepted 19/06/2025

Araştırma Makalesi

DOI: <http://dx.doi.org/10.21551/jhf.1704236>

Research Paper

Orjinal Makale / Original Paper

Başbakan Adnan Menderes'in Lübnan Ziyareti'nin Türkiye-Lübnan İlişkilerindeki Önemi

The Visit of Prime Minister Adnan Menderes To Lebanon Türkiye-Lebanon Relations Importance

ATIF: KARA Nilgün Nurhan, BURUK Halit Burak, "Başbakan Adnan Menderes'in Lübnan Ziyareti'nin Türkiye-Lübnan İlişkilerindeki Önemi", *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 11/2, (Haziran 2025), s. (404.423)

CITE: KARA Nilgün Nurhan, BURUK Halit Burak, "The Visit of Prime Minister Adnan Menderes To Lebanon Türkiye-Lebanon Relations Importance", *Journal of History and Future*, 11/2 (June 2025), pp. (404.423)

Öz

Adnan Menderes, Türk siyasi tarihinde çok partili yaşama geçişte önemli isimlerden biridir. İkinci Dünya Savaşı sonrası çok partili siyasi hayata geçilmesi ve Demokrat Parti'nin kurulması, Türkiye Cumhuriyeti için dönemin önemli gelişmeleri arasındadır. Türkiye Cumhuriyeti'nde 1950 Seçimi sonrasında DP iktidara gelmiş ve Cumhurbaşkanı seçilen Celal Bayar'ın görevlendirmesi ile Adnan Menderes, Başbakanlık görevini üstlenmiştir. Başbakan olan Menderes üç dönem olmak üzere 10 yıl bu görevi yürütmüş ve 1960 Askeri Darbesi ile iktidardan uzaklaştırılmıştır. Menderes, Başbakanlık döneminin başlarından itibaren ülkenin ekonomik kalkınmasını sağlayabilmek ve Sovyetler Birliği tehdidinden korunabilmek adına Amerika Birleşik Devletleri'ne yakınlık göstermiştir. Bu ana görüş çerçevesinde DP iktidarı, Orta Doğu devletleri ile ilişkiler de dâhil olmak üzere ABD ile uyumlu politikalar yürütmüştür. Özellikle Sovyet tehlikesinin bölgeye yönelmesini engellemek adına bölgesel iş birliği doğrultusunda Lübnan Cumhuriyeti ile de sıkı ilişkiler kurulmaya çalışılmış ve bu doğrultuda Başbakan Menderes'in düzenlemiş olduğu ziyaret programı ikili ilişkilerde önem taşıyan gelişmelerden olmuştur.

Anahtar Kelimeler:

Türkiye Cumhuriyeti, Adnan Menderes, Demokrat Parti, Lübnan, Bağdat Paketi

Abstract

Adnan Menderes is one of the important figures in the transition to multi-party life in Turkish political history. The transition to multi-party political life after the Second World War and the establishment of the Democratic Party are among the important developments of the period for the Republic of Türkiye. After the 1950 elections, DP came to power in the Republic of Türkiye and Adnan Menderes assumed the office of Prime Minister upon the appointment of Celal Bayar, who was elected as the President of the Republic. As Prime Minister, Menderes served in this position for 10 years, three terms, and was removed from power with the 1960 Military Coup. From the beginning of his term as Prime Minister, Menderes showed closeness to the United States of America in order to ensure the economic development of the country and to protect it from the threat of the Soviet Union. Within the framework of this main view, the DP government pursued policies in harmony with the USA, including relations with the Middle Eastern states. In particular, in order to prevent the Soviet threat to the region, close relations were tried to be established with the Republic of Lebanon in line with regional cooperation, and in this direction, the visit programme organised by Prime Minister Menderes was one of the important developments in bilateral relations.

Keywords:

Republic of Türkiye, Adnan Menderes, Democratic Party, Lebanon, Baghdad Pact

1. Giriş

Eğitim hayatına İttihat ve Terakkî İdâdîsi'nde başlayan Menderes, bu okulu bitirmeden İzmir'deki Kızılçullu Amerikan Koleji'ne geçmiş ve orta öğrenimini burada tamamlamıştır. Birinci Dünya Savaşı'nda yedek subay olarak askere alınmış ve Filistin'e gönderilmiştir. İzmir'in, Yunanistan tarafından işgali sırasında Aydın'da bulunan Adnan Bey, 1919 Haziran ayında Yunan askerlerinin Aydın'a saldırmaya hazırlandıkları esnada birkaç arkadaşıyla birlikte *Ayyıldız* direniş örgütünü kurmuştur. ¹ Ardından Söke'de piyade alay yaveri olarak İstiklâl Savaşı'na katılmış ve savaştaki hizmetlerinden dolayı kırmızı şeritli İstiklâl madalyasıyla ödüllendirilmiştir.²

İlk siyasi tecrübesi Serbest Cumhuriyet Fırkası Aydın İl Başkanlığı görevi ile olmuş ancak partinin kısa sürede feshedilmesi ile birlikte bu görevi sona ermiştir.³ Kısa süre sonra ise 1931 Seçimi ile birlikte Aydın Milletvekili olarak 1945'te ihraç edilesiye kadar CHP saflarından TBMM'de yerini almıştır.⁴ Ardından ilki 1935'de olmak üzere 1939 ve 1940 yıllarında çeşitli vilayetlerde CHP Parti Müfettişliği görevini yürütmüştür.⁵ 7 Haziran 1945'te yer aldığı Dörtlülük Takrir ile birlikte parti içi muhalifliği açıkça görülmeye başlamıştır.⁶ 7 Ocak 1946'da ise Celal Bayar önderliğinde kurulan Demokrat Parti ile yeni bir sürecin kapılarını aralamıştır. 21 Temmuz 1946 Seçimlerinin ardından Kütahya Milletvekili olarak DP sıralarından girdiği TBMM'de etkin bir muhalefet izlemiştir.⁷ 1950 Seçimlerinin ardından DP'nin iktidara gelmesiyle Cumhurbaşkanı seçilen Celal Bayar'ın döneminde Başbakan olan Menderes üç dönem olmak üzere toplamda on yıl bu görevle iktidarda kalmış ve bu süreçte kurulan beş hükümette Başbakanlık görevini yürütmüştür.⁸

Celal Bayar, yıllar önce ilk tanışmalarının ardından Menderes'i; "Ülke ile ilgili sorunları bilen, yanmış, yıkılmış, kaynakları sömürülmüş bir halde kalan memleketteki insanların yanan yıkılan evlerini tekrar yapmaya çalışan, bir yandan da o dönemdeki vergileri ödemek için çabalayan insanların içinden yükselen bir ses" olarak değerlendirmiştir.⁹ Bayar, Serbest Cumhuriyet Fırkası içerisinde faaliyet gösterdiği yıllarında Menderes'in çalışmalarına dair ise; "*Memleketin sorunlarını açıkça dile getirebilen, olaylara vatansever bir açıdan bakan, yol gösteren, çözümler öneren, çözümleri tutarlı, inanmış ve muktedir olan bir genç*" ifadelerini kullanmıştır.¹⁰ Başbakanlık

- 1 Sevilay Durmuş, "Toprak Beyi Olarak Adnan Menderes ve Çakırbeyli Çiftliğinde Etkilendiği İsimler", *ANASAY*, Yıl: 8, Sayı: 27, (2024), s.225.
- 2 Şaban Sitembölükbaşı, "Adnan Menderes", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.29, Ankara: 2004, s.125.
- 3 Günver Güneş, Menderes Akdağ, "Çok Partili Yaşama Geçiş Sürecinde Adnan Menderes'in Aydın İlindeki Siyasi Faaliyetleri (1946-1950)", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 13, Sayı: 27, (2013), s.188-189.
- 4 Adnan Gülerman, *Anılarımda Bir Demokrasi Şehidi Adnan Menderes*,
- 5 Esra Sarıkoyuncu Değerli, Hasan Karakuzu, Adnan Menderes ve Kütahya, *Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (Cumhuriyet Özel Sayısı)*, (2023), s.355.
- 6 Işıl Tuna, "Verilişinin 70. Yılında Demokratikleşme Belgesi Olarak Türk Siyasal Hayatında Dörtlülük Takrir", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 30, (2015), s.206.
- 7 Sitembölükbaşı, a.g.m. , s.126; Sarıkoyuncuoğlu, Değerli, a.g.m. , s.355.
- 8 Selma Göktürk Çetinkaya, "Adnan Menderes'in Siyasal Karakteri ve 27 Mayıs", *Journal of Universal History Studies*, Cilt: 3 (Prof. Dr. Mustafa Keskin Special Issue), (2020), s.116.
- 9 Nurettin Gülmez, "Celal Bayar-Adnan Menderes İlişkisi", *Asırlık Çınar Celal Bayar*, Ed. Nurettin Gülmez, Nejdett Bilgi, Ankara; Berikan Yayınevi, C.2, 2022, s.603.
- 10 Gülmez, a.g.m. , s.603.

döneminde ise yine Bayar'a göre; *"Halkın, özellikle de köylülerin temayüllerini çok iyi bilen ve Türkiye'nin kalkınmış Batı ülkelerini yakalaması için Başbakan'da bulunması gereken özelliklere parti içinde en çok sahip olan kişi"* olarak nitelendirmiştir. Adnan Menderes ayrıca *"usta bir polemikçi ve etkili bir hatipti"*. Demokrat Parti'nin iktidara geldiği 22 Mayıs 1950'den iktidardan uzaklaştırıldığı 27 Mayıs 1960'a kadar kurduğu beş hükümette Başbakanlık yaptı ve bu döneme ismini verdi.¹¹

Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi ile Başbakanlık görevini üstlenen Adnan Menderes dönemi, Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasal hayatında olduğu kadar dış politikasında da yeni bir safhanın başlangıcıydı. Demokrat Parti'nin iktidara geldiği zaman patlak veren Kore Savaşı; Menderes'in Batı'ya yakınlaşmaya yönelik siyaseti için uygunluk sağlayan bir gelişme olmuş ve bundan sonra özellikle NATO'ya üye olunması ile birlikte DP Hükümeti, Amerika Birleşik Devletleri ile uyumlu bir dış politika anlayışı benimsemişti. NATO'ya üyelik sürecinde İngiltere'nin Orta Doğu Komutanlığı Projesi, Türkiye'nin bölgeye yönelik politikalarının temelini oluşturmuştu. Bundan sonra Orta Doğu bölgesine komünizmin sarkmasını önlemek adına DP yöneticileri Batılı müttefikleri ile ortak hareket etmişti. ABD Dışişleri Bakanı John Foster Dulles'in bölgeye ziyaretinin ardından ise Sovyetler Birliği'ni *"Çevreleme Politikası"* kapsamında bölgesel işbirliği kurulması planlanmış ve Türkiye bu planın önde gelen uygulayıcılarından biri konumuna gelmişti. İşbu plan Bağdat Paktı ile vuku bulmuş ve DP yöneticileri zaman içerisinde Paktın genişlemesi için Orta Doğu ülkeleri ile yakın ilişkiler kurmuştu. Bu ülkelerden biri de Batı politikalarına uyumlu Camille Chamoun'un, Cumhurbaşkanı olduğu Lübnan olmuştu. DP Hükümeti, sabık hükümetten zayıf bir ilişki devraldığını iddia etmiş ve bu dönemde ilişkiler Menderes'in liderliğinde canlandırılmıştı.¹²

Bu dönemde DP'nin Türk dış politikasının amaçlarını gerçekleştirmeye başlayacak gelişmeler de yaşandı. Türkiye'yi, Batı Bloku'na bağlayan bazı antlaşmalar imzalandı. 20 Temmuz 1950'de Kuzey Kore'ye karşı Güney Kore'yi desteklemek için Batı devletlerinin yanında bu ülkeye asker gönderen Türkiye'nin, sağladığı hizmet karşılığında Kuzey Atlantik Paktı'na (NATO) üyeliği kabul edildi (18 Ocak 1952). Türkiye'nin NATO'ya girişi, askerî bir tehdit olarak görülen Sovyetler Birliği'ne karşı ülkenin savunmasını güvence altına alma amacına yönelikti. Bundan sonra Türkiye'nin dış politikasına hâkim olan esas unsur, Sovyetler Birliği'nin, Orta Doğu ve Balkanlar'daki nüfuzunu azaltmak için Batı'nın desteğinde yani ABD tasarısı ile komşusu olan ülkelerle bazı antlaşmaların yapılması ve paktların kurulması oldu.¹³ Balkan ülkeleri arasında imzalanan Türkiye-Yugoslavya-Yunanistan Dostluk ve İşbirliği Antlaşması (28 Şubat 1953) ve Balkan Paktı ile (9 Ağustos 1954)¹⁴ Türkiye ve Irak'ın kurduğu ve daha sonra İngiltere, Pakistan ve İran'ın da katıldığı Bağdat Paktı (24 Şubat 1955) bu temel amaç göz önüne alınarak hayata geçirildi. Öte yandan Kıbrıs konusunda yapılan Zürih (11 Şubat 1959) ve Londra (19 Şubat 1959) Antlaşması ile birlikte Kıbrıs'ta kurulacak yeni devletin statüsü belirlendi.¹⁵

11 Sitembölükbaşı, a.g.m. , s.126.

12 Mehmet Fahri Daniş, "Türk Dış Politikasında Karar Alıcıların Orta Doğu Algısı: 1957-1958 Krizleri", *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 2, (2018), s.103.

13 Ali Bİlgenoğlu, *Demokrat Parti Türkiye'si ve Uluslararası Siyaset: Türk Dış Politikasında Ortadoğu, Disiplinlerarası Bakışta Adnan Menderes*, Ed. Turan Akkoyun, Çanakkale: Paradigma Akademi, 2022, s.4.

14 Mehmet Korkud Aydın, "İkinci Balkan Paktı ve Türkiye (1953-1954)", *SOBİDER*, Yıl: 9, Sayı: 61, (2022), s.176.

15 Sitembölükbaşı, a.g.m. , s.126.

2. Adnan Menderes'in Türkiye-Lübnan İlişkilerindeki Önemi

Türkiye Cumhuriyeti ve Lübnan Cumhuriyeti arasında resmi ilişkilerin üst düzeyde yürütülmesi açısından önem taşıyan temaslardan ilki 22 Kasım 1950 tarihinde Menderes'e gelen mektupla birlikte gerçekleşmiştir. Fransızca olup “*A l'occasion de la Fête de Nationale l'Indépendance*” antetli mektupta DP Hükümeti'nin iktidarda olduğu dönemde Lübnan'ın Türkiye Büyükelçisi görevini yürüten İbrahim El-Ahdab ve eşinin, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Adnan Menderes ve eşini, Lübnan Ulusal Günü münasebeti ile 22 Kasım 1950 günü 18.30'da düzenlenecek resepsiyona davet ettiği tespit edilmektedir.¹⁶ Bu tarihten itibaren altı aydır Başbakanlık görevinde bulunan Adnan Menderes'in, iki ülke arasında ilişkilerin geliştirilmesine yönelik etkili isimler arasında yer almaya başlamıştır.

İki ülke arası diplomatik ilişkilere dair önemli gelişmelerden biri de 26 Mart 1953 tarihinde olduğu tespit edilmektedir. İlgili gelişme Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'nün, Başbakanlığa çektiği telgrafla alakalıdır. Buna göre Köprülü, 17 Mart'ta ziyaretine gelen Lübnan Elçisi İbrahim el-Ahdab'ın, Başbakan Menderes ile Köprülü'yü, Lübnan'a davet ettiği, Başbakan'a davet metni ile birlikte bildirmiştir.¹⁷ Bu davet 1955 yılında gerçekleşecek resmi ziyaret öncesinde Menderes'in, Lübnan Ulusal Günü'ne davet edilmesinde olduğu gibi iki ülke arası ilişkilerdeki yeri açısından önem taşımaktadır.

22 Nisan 1955'te; “*Fabrikatör Hüsnü Himmetoğlu'nun Lübnan gezisi sonrası Başbakan A. Menderes'e sunduğu mektup*” başlıklı belge dikkat çekicidir. Buna göre ilgili tarihten üç gün önce Beyrut'tan dönen, Lübnan Başbakanı'nın selamını getiren ve şimdilik Lübnan'ın, Türk-Irak Paktı'na girmesinin mevzu bahis olmadığından bahseden Himmetoğlu, ilişik yazısında bilginin *Elruvad* gazetesinde yayınlandığı belirtilerek raporlamıştır. İlgili raporda Himmetoğlu, Başbakan Es-Sulh ile İstanbul'dan dostluğu olduğunu ve yaptığı görüşmede Lübnan'ın şuan için Bağdat Paktı'na katılmayacağını yazmıştır. İki ülke arası dostane ilişkilerin mevcut olduğu sırada Mısır Hükümeti'nin politikalarının mevcut şartları bozmaya yönelik hareket etmekte olduğunu belirtmiş ve Mısır'ın, Türkiye'ye, İsrail ile ilişkileri nedeni ile politik taarruzda bulunduğu dikkat çekmiştir. Yazısının sonunda ise Türk ve Arap milletinin kardeş, hısım ve akraba olduğunu dostane ilişkileri hiçbir gücün bozamayacağını belirtilmiştir.¹⁸

5 Kasım 1956 tarihinde iki ülkenin başbakanları arasındaki telgraflaşma, siyasi ilişkiler kapsamında tespit edilmektedir. Belge başlığında belirtildiği üzere Başbakan Adnan Menderes'e, Lübnan Başbakanı Sami Es-Sulh tarafından tebrik telgrafı gönderilmesi ile ilgilidir. İçeriği ise;

“*Yüksek Başvekâlete, Sayın Başvekilimizin, yeni Lübnan Hükümetinin başına geçmesi münasebetiyle Ekselans Sami Bey Solh'a, Bağdat'tan göndermiş oldukları tebrik ve iyi dilek mesajına müşarünileyhin Beyrut Büyük Elçimiz vedaatıyla irsal eylediği cevabi teşekkür mesajı leffen arz ve takdim kılınmıştır. Ekselans Sami Bey Solh, işbu mesajının irsalini Beyrut Büyük Elçimizden isterken, evvelce Türkiye'de görmüş olmakla iftihar ettiği tahsil ve terbiye sebebiyle mektubu eski Türkçe yazmış olmasını Sayın Başvekilimizin makbul ve mazur göreceğini ümit*

16 Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, Yer Bilgisi: 17-99-31, Kurum: 30-1-0-0, Belge Tarihi: 22.11.1950. “*A l'occasion de la Fête de Nationale l'Indépendance*” antetinin Türkçe karşılığı “Ulusal Bağımsızlık Günü münasebetiyle” şeklindedir.

17 BCA, 61-376-7/30-1-0-0, 26.03.1953.

18 BCA, 19-108-11/30-1-0-0, 22.04.1955.

ettiğini ifade eylemiştir. Derin saygılarımla arz ederim” şeklinde olmuştur.¹⁹

Hariciye Vekili Fuat Köprülü’nün Lübnan ile siyasal ilişkilere dair bir başka TBMM konuşmasına ise; “*Her sene olduğu gibi bu sene de Hariciye Vekâleti’nin bütçesi için Yüksek Meclis Umumi Heyeti’ne dış siyasetimiz hakkında kısa ve umumî izahatta bulunacağım*” şeklinde başlamıştır. Lübnan ile ilgili izahatı iki ülke arasındaki ilişkileri canlandıracak olan Bağdat Paktı ile ilgili bölümde vermiştir. İlgili bölümdeki konuşmasında Adnan Menderes’in rol oynadığı gelişmelere şu şekilde yer vermiştir;

“*Sarf ettiğimiz mesainin en büyük semerelerinden birini bugünlerde idrak etmiş bulunuyoruz. Bildiğiniz gibi 24 Şubat tarihinde Bağdat’ta Başvekilimizle birlikte, Irak ile memleketimiz arasındaki Karşılıklı İş Birliği Antlaşması’nı imza ettik. İnsanlığın en yüksek sulh ve terakki ihtiyaçlarını hedef tutan ve Birleşmiş Milletler Antlaşması’nın hak ve hürriyet prensiplerinden mülhem bulunan bu Antlaşma’nın, bizimle Irak için olduğu kadar Orta - Doğu milletleri ve daha doğrusu dünyanın bütün hür milletleri cephesi için de emniyet ve istikrar sağlayan ve ati için büyük ümitler veren yeni bir unsur teşkil ettiğine kaniyiz*”.

Sonrasında ise

“*Bu cümleden olmak üzere geçen sene bazı kardeş Arap memleketlerinin kıymetli Devlet adamlarıyla şahsi temaslarda bulunmak talihine mazhar olduk. Irak Devlet adamlarıyla yaptığımız karşılıklı ziyaret ve temaları dün, Antlaşmanın yüksek heyetinize takdimi vesilesiyle tafsilen arz etmiştik. Bunun dışında, Başvekilimizle, geçen Bağdat seyahatimizden dönüşümüzde Şam’dan geçerken Suriye’nin çok kıymetli Reisicumhuru ve Devlet adamlarıyla görüştük. Beyrut’ta Lübnan’ın Devlet adamlarıyla verimli görüş teatilerinde bulunduk. Lübnan Reisicumhuru Ekselans Kamil Şamun’un önümüzdeki Nisan iptidasında memleketimizi ziyareti ve bunu Sayın Reisicumhurumuzun Mayıs ayında resmen iadesi de birkaç gün evvel resmen ilân edilmiş bulunmaktadır*”

demiştir.²⁰ Bu durum arşiv belgeleri ve basına da yansımış olan siyasal ilişkilerde Menderes’in rol oynadığı iki ülke arası üst düzey temas olan karşılıklı ziyaretlerin meclis görüşmelerine yansımaları göstermektedir.

16 Aralık tarihli yazıda İstanbul Valisi Gökay’ın Beyrut’ta San Jorj Otel’inde gece akşam yemeği sonrası şerefine düzenlenen eğlenceden bahsedilmiştir. Yazının devamında Lübnan gazetelerinin bu eğlenceden Beyrut’un gördüğü “*en samimi eğlence*” olarak bahsettikleri aktarılmıştır. Eğlenceyi Beyrut Valisi G. Gassi’nin tertip ettiği ve Başbakan, Bakanlar, Türk sefareti yetkileri, Belediye Başkanı, basın mensupları ve Beyrut’un seçkin kimselerinin de bulunduğu belirtilmiştir. “*Yemekte geçmişin getirdiği kültürel bağ ve günceldeki dinamik politikalar kapsamında Adnan Menderes’in gerçekleştireceği ziyaretin alaka ve teessüsü arttırdığına dikkat çekilmiştir*”. Öncesinde gerçekleşen bu ziyaretin “*Yukarıdan aşağı doğru halka kadar inecek dostluk bağının tesisi*” için önemli görülmüştür. Beyrut Valisi’nin ardından Gökay’ın, Fransızca mukaddimesi sonrasında hazırlanmış bir metin olmadan Arapça konuşma yapmaya başlaması resmi nutukların ağır havasından uzaklaşarak neşeli ve samimi bir hava oluşturmuştur. Bu durum alkışların susmaması ve konuşmasının ardından etrafındakilerin “*mübalağasız*” yanından ayrılmamasına yol açmıştır. Rakım Ziyaoğlu bu yemek ve eğlenceyi “*Lübnanlıların dimağında*

19 BCA, 6-31-23/30-1-0-0, 05.11.1956.

20 T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Dönem:10, İçtima:51, Celse:1, C.5, s.913.

*koyu bir lezzet” bıraktığı yönünde değerlendirmiştir.*²¹

3. Lübnan Ziyareti

Adnan Menderes’in gerek Orta Doğu devletleri ile ilişkileri kuvvetlendirmek gerekse Bağdat Paketi’nin kurulması yolunda mühim bir adım olarak gerçekleştireceği seyahat ile ilgili malumatlar ilk olarak 27 Kasım’daki haber ile tespit edilmektedir. Bu tespit iki ülke arasındaki diplomatik ilişkilerin üst düzeye çıkacağı 1955 yılındaki Menderes’in, Lübnan seyahati öncesi önemli gelişmelerin başlangıcını teşkil etmiştir. Bu doğrultuda 26 Kasım’da Anadolu Ajansı’nın, Beyrut’tan servis ettiği habere göre; Lübnan Dışişleri Bakanı Alfred Nakkaş, Lübnan Hükümeti’nin Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Adnan Menderes’i, Mısır seyahati dönüşünde Beyrut’a davet etmek arzusunda olduğunu basın mensuplarına beyan etmiştir.²²

4 Ocak 1955 tarihinde “*Ziyaret için ikmallerin tamamlandığı, önümüzdeki Perşembe günü beraberinde Hariciye Vekili Fuat Köprülü, bazı mebuslar ve basın heyeti ile birlikte Yeşilköy’den Bağdat’a hareket edeceği*” bildirilmiştir. Bağdat’taki görüşmelerin ardından Menderes’in, 14 Ocak’ta da Lübnan Hükümeti’nin davetlisi olarak Beyrut’a ziyaret düzenleyecekleri, ziyaretin 3 gün süreceği ve “*Bu ziyarete büyük önem atfetmekte olan siyasi müşahitlerin Türk-Arap münasebetlerinde büyük inkişaflar kaydedileceğini belirttikleri*” aktarılmıştır.²³ Aynı tarihte Türk basınında tespit edilen bir başka haber ise “*Beynelmilel iktisat konferansına çağrıldık*” başlığı taşıması ile Adnan Menderes’in göreve gelir gelmez Orta Doğu devletleri ve Lübnan ile başlattığı yakın ilişkilerin bir neticesi olduğu anlaşılabilmektedir. İlgili haberde Asya ve Orta Şark devletleri arasındaki iktisadi münasebetlerin geliştirilmesi hususunda Nisan ayında Beyrut’ta toplanacak konferansa Lübnan Hükümeti’nin Türkiye’yi de davet ettiği bildirilmektedir.²⁴

6 Ocak 1955 tarihinde Irak Hükümeti’nin davetlisi olan Menderes’in beraberindeki zevat ile birlikte 10:30’da Yeşilköy Havaalanı’ndan özel uçak ile birlikte Bağdat yolculuklarına başladıkları tespit edilmektedir. Bu yolculukta Menderes’e, Hariciye Vekili Fuat Köprülü, Nafia Vekili Kemal Zeytinoglu, DP Meclis Grubu Başkanı Hulusi Köymen’in, bazı mebuslarla 3 gazetecinin refakat ettiği de aktarılmıştır.²⁵ İlk haberden farklı bir şekilde Akis dergisi yazısına göre ise; Menderes’in beraberindeki heyette pek fazla Hariciye mensubu bulunmadığını bu durumun “*bir muayyen meseleyi görüşmekten ziyade ‘müdavele-i efkar’da bulunmak ve Türkiye’nin iyi niyetini göstermek için yapılyordu*”.²⁶ Yazının devamında Hariciye mensubunun tek kişiden oluştuğu tespit edilmekle birlikte bununla Bağdat’ta anlaşma imzalanacağı dedikodularının önüne geçilmek için bu yola başvurulduğu öğrenilmektedir. Bu program sonunda Lübnan’ın da ziyaret edilmesinin beklendiği aktarılmıştır.²⁷

7 Ocak 1955 tarihinde yaşanan gelişme dolaylı olarak Menderes’in, Türkiye-Lübnan ilişkilerindeki önemli rolünü açıklar nitelik taşımaktadır. Bu gelişme Lübnan Sefiri’nin memleketine dönüşü ile ilgilidir. Buna göre ülkesinde yeni bir vazifeye atanması neticesinde Türkiye’den ayrılan

21 Akşam, 16 Aralık 1954, s.5.

22 Akşam, 27 Kasım 1954, s.2.

23 Akşam, 4 Ocak 1955, s.2; Milliyet, 4 Ocak 1955, s.1-7; Demokrat İzmir, 4 Ocak 1955, s.1.

24 Milliyet, 4 Ocak 1955, s.1-7.

25 Akşam, 6 Ocak 1955, s.1.

26 Müdave-i Efkar: Karşılıklı fikir alışverişinde bulunmak.

27 Akis, 8 Ocak 1955, s.8-9.

Vaffik Elkassar'ın, Türk basınına vermiş olduğu beyanat tespit edilmektedir. Konuşmasının başında Türkiye ile Arap memleketlerinin sıkı yakınlaşması ve samimi bir işbirliği içerisinde oluşunun Lübnan'da derin memnuniyet uyandırdığına dikkat çekmiştir. İlişkilerin inkişafından memnuniyet duyulmasının tabi olduğunu belirtirken

“Bu mevzuda Türkiye’yi idare eden devlet adamlarının samimi ve fasılasız gayretlerini takdirle karşılamak lazımdır. Muhterem Başvekil Adnan Menderes ile muhterem Hariciye Vekili Fuat Köprülü’nün devamlı faaliyetleri muhakkak ki Türk milleti ile Arap milletinin muhtelif azalarının kalpleri arasında bir beraberlik tesis etmek yolundaki gayenin tahakkukunu mümkün kılacaktır. Takdire şayan olan bu gayretler Arap memleketleri idarecileri nezdinde en iyi akisler uyandırmış ve bunlar memleketleri ile Türkiye arasında sıkı yakınlık arzularını izhar etmişlerdir. Lübnan, Bağdat’tan avdetlerinde Başvekil Adnan Menderes ile Hariciye Vekili Fuat Köprülü’yü resmi ziyaretçi olarak kabul etmekten bahtiyar olacaktır”

demıştır.²⁸ Bu tarihte ayrıca Bağdat’ta resmi ziyaret programına başlayan Menderes’in burada coşku ile karşılandıktan sonra vermiş olduğu beyanatta Lübnan ilişkiler de mühim bir yer tutmaktadır. İlgili beyanat şu şekildedir;

“Irak’ı ziyaretimizden sonra yine kardeş Lübnan Hükümeti’nin davetlisi olarak Lübnan’ı da ziyaret edeceğim. Bu dost, kardeş memleketi ziyaret etmekten de büyük bir memnuniyet duymaktayım. Kardeş Lübnan ve Irak milletlerine Türk milletinin selam ve muhabbetlerini götüreceğimden dolayı bahtiyarım. Şimdi asırlardan beri mevcut olan Türk-Arap kardeşliğinin tarsini ve takviyesi için elele gittiğimiz yolda tanrı hepimize muvaffakiyetler ihsan buyursun”.

Bu beyanat Lübnan ziyareti öncesi resmi açıklamaların ilkinin teşkil etmektedir.²⁹

10 Ocak tarihli tespit edilmiş olan Türk basınında yer alan haberde; *“Söylentilere göre Bağdat’ta bulunan Adnan Menderes’in Suriye Hükümeti’nden davet aldığı ve önümüzdeki Cuma günü beraberindeki heyet ile birlikte Şam’a hareket edeceği burada birkaç saat kaldıktan sonra Beyrut’a hareket edecekleri”* aktarılmıştır. Bir başka haberden ise Devlet Vekili ve Başbakan Yardımcısı Fatin Rüştü Zorlu’nun da Bağdat’ta görüşmelerde yer aldığı ve özel bir askeri uçakla Türkiye’ye döndüğü bildirilmiştir. Devamında Zorlu’nun birkaç gün sonra Paris’e hareket edeceğinin bilgisi -daha önce görev almış olduğu- Lübnan ziyaretinde yer alamadığını göstermektedir. Aynı tarihli diğer haberler görüşmelerin devam ettiği günlerde Bağdat’ta Türk sanatçıların konser vermiş olduklarını bildirmektedir.³⁰

Menderes’in, Orta Doğu ve bunun özelinde Lübnan seyahati Türk basını tarafından ilgi ile takip edilmiştir. Bu doğrultuda hazırlanan 11 Ocak tarihli haber *“Menderes, Cuma günü Beyrut’a gidiyor”* manşeti ile yer almıştır. Lübnan Hükümeti’nin davetlisi olan Menderes’in, Köprülü başta olmak üzere beraberindeki zevatla 14 Ocak Cuma günü uçakla Beyrut’a varacakları bildirilmiştir. Ziyaretin 3 gün süreceği ve 17 Ocak Pazartesi günü Beyrut’tan ayrılacakları bu haberde de tekrarlanmıştır.³¹

28 Milliyet, 7 Ocak 1955, s.7.

29 Milliyet, 7 Ocak 1955, s.7.

30 Akşam, 10 Ocak 1955, s.2.

31 Milliyet, 11 Ocak 1955, s.7.

12 Ocak tarihinde Lübnan ziyareti ile ilgili olarak öncelikle Ziraat Bankası Umum Müdürü Mithat Dülger, 14:30'da İstanbul'a hareket etmiştir. Dülger, 14 Ocak günü Beyrut'ta Türk heyetine katılmak üzere İstanbul'dan ayrılmıştır. Ziraat Bankası Müdürü Dülger'in bu seyahatinin Başbakan Adnan Menderes'in direktifi doğrultusunda gerçekleştiği tespit edilmektedir.³² Bu malumat ile Beyrut'ta gerçekleştirilecek görüşmelerin yalnız Bağdat Paketi çerçevesinde siyasi boyutta kalmayıp aynı zamanda iktisadi ilişkileri de kuvvetlendirecek adımların atılacağı anlaşılmaktadır. Bu tarihte ayrıca Bağdat'tan ayrılmak üzere olan Menderes'in buradan memnun ayrılacağı ve 14 Ocak'ta Lübnan'a vardktan sonra akşam Lübnanlı yöneticilere de Türk-Irak Müşterek Paketi'na katılım davetini ileteceği tespit edilmektedir.³³

13 Ocak'ta Bağdat'ta "Türk-Irak Müşterek Müdafaa Paketi" görüşmelerin son gününde Pakt metninin hazırlandığı ve Irak'ta yaşananlar aktarılırken Lübnan Başbakanı Sami El Sulh'un, Menderes'in Beyrut'a ziyaretine yönelik beyanatına da Türk basınında yer verilmiştir. Sulh bu ziyaretle ilgili şu sözleri söylemiştir; "Görüşmeler esnasında mühim siyasi meseleler ele alınacaktır. Bu ziyaretin dostluk hususiyetinden başka bir hususiyeti yoktur. Lübnan, Türkiye ile münasebetlerini takviye etmeğe azmetmiştir".³⁴

13 Ocak'ta ayrıca Türkiye Cumhuriyeti Dâhiliye Vekâleti ve Milli Emniyet Hizmeti Reisliği'ne gönderilen belge de dikkat çekicidir.³⁵ Belgede Ekim ayında Suriye ve Lübnan komünizm yanlılarının düzenlediği gizli toplantı ve bu toplantıda kabul edilen parti icra komitesinden söz edilmiştir. Bu durum komünistlerin iki ülkede mevcudiyetinin öne çıkan örneklerinden olmuştur. Ayrıca 14 Ocak'ta Suriye'de meydana gelen karışıklık ve Lübnan'da, Menderes'in ziyareti sırasında sorun yaşanmaması adına komünist şüphesi taşıyan kişilerin tutuklanmasını açıklar niteliktedir.

Bağdat Paketi'na bağlı olarak iki ülke arasındaki ilişkileri gösteren önemli bir başka gelişme, 14 Ocak 1955'te yaşanmıştır. "Orta Doğu çok mesut inkişaf arifesinde" başlığı ile paylaşılan haberin başında Adnan Menderes'in, Paktın kurulması yolunda önce Bağdat'a yaptığı ziyaret buradan da Şam'a geçişine yer verilmiştir. Şam'da 4.5 saat kalan ve buradan Beyrut'a geçecek olan Başbakan'ın, Suriye ve Lübnan'a resmi davette bulunacağı belirtilmiştir. Bu sırada Türk-Irak basını ile siyasi çevrelerinde ön planda olan gündem ise Lübnan ve Suriye'nin Pakta katılıp katılmayacakları olmuştur.³⁶ Menderes, Paktı; "Orta Şark münasebetlerinde yeni bir tarih başlatmak" olarak değerlendirirken Lübnan'ın fikrini etkileyecek vaziyet olarak Mısır'ın, Irak'ın diğer Arap memleketlerine danışmadan hareket etmesine yönelik gösterdiği tepki olmuştur. Menderes'in ziyareti öncesi Paktın kurulmasına karşı Şam'da karışıklıklar da meydana gelmiştir.³⁷ Bir başka haberde de Menderes'in Pakt görüşmeleri hakkında bilgi verilirken "Türk-Irak Paketi karşısında Arapların durumu değişiktir. Lübnan ve Suriye, anlaşıldığına göre Paktın aleyhinde değildir. Ancak geçenlerde Suudi Arabistan ile Mısır, Nuri Said'in Türkiye ile antlaşma imzalaması halinde Arap Birliği'nin çökeceğini ihdas etmişlerdi" ifadelerine de yer verilmiştir.³⁸ Ayrıca Menderes'in

32 Cumhuriyet, 13 Ocak 1955, s.7.

33 Cumhuriyet, 13 Ocak 1955, s.1.

34 Milliyet, 13 Ocak 1955, s.1-7.

35 Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, Yer Bilgisi: 35723-141016-72, Kurum: 571, Belge Tarihi: 13.01.1955.

36 Cumhuriyet, 14 Ocak 1955, s.7.

37 Akşam, 14 Ocak 1955, s.2.

38 Milliyet, 14 Ocak 1955, s.1-7.

varışından önce Lübnan Dışişleri Bakanlığı yaptığı açıklamada, Başbakan Sami es-Sulh'un Lübnan'ın diğer devletlerle bir ittifaka katılmayacağına dair iddiaları yalanlamıştır. İlgili iddiaların muhalif görüşteki Lübnan gazeteleri tarafından servis edildiği ve ayrıca Lübnan'ın dış siyaseti ile ilgili esasların 6 Ocak tarihli parlamento görüşmesinde tespit edildiği, azaların durumu dikkatle inceleyerek çoğunun Batı'ya yakın olduğu açıklanmıştır.³⁹ Menderes'in resmi ziyaret programı beraberindeki heyetin de yer aldığı uçağın 14 Ocak'ta saat 17:00'da, Beyrut'a inmesinin ardından başlamıştır. Türkiye Başvekili Adnan Menderes ile Hariciye Vekili Prof. Fuat Köprülü, Bayındırlık Vekili Kemal Zeytinoğlu mebuslar ile Hariciye ve Bayındırlık Vekâletine mensup teknisyenlerden oluşan Türk heyetini, Lübnan Başbakanı Sami es-Sulh, Lübnan Dışişleri Bakanı Alfred Nakkaş, sivil ve askeri erkân, Türk elçilik erkânı karşılamıştır.⁴⁰ Askeri kıtanın selamının ardından milli marşların okunması ile kortej Lübnan Cumhurbaşkanlığı Sarayı'na hareket etmiştir. Lübnan Cumhurbaşkanı Chamoun ile samimi bir görüşme yapan Menderes akşamında da müşarünileyhin yemek organizasyonunda bulunmuştur. Resmi programa bağlı olarak 15 Ocak'ta Menderes'in, Lübnan Başbakanı ve Dışişleri Bakanı ile görüşeceği bildirilmiştir.⁴¹

Cumhuriyet gazetesinin bildirdiği üzere ise 14 Ocak tarihinde ilk olarak Türk Dışişleri Bakanı Mehmet Fuat Köprülü ve refakatindekiler sonrasında ise Menderes riyasetindeki Türk heyetinin saat 17'de Beyrut Hava Alanı'na vardığını ve heyeti Lübnan Parlamentosu Reisi Asiran, Başbakan Sami El Sulh ve Türk Elçilik heyetince merasimle karşıladıkları tespit edilmektedir.⁴² Misafirlerin iki ülke bayrakları ile donatılmış caddelerden halkın coşkulu tezahüratları eşliğinde Lübnan Sarayı'na gittikleri burada Cumhurbaşkanı Chamoun'un da dahil ile resmi görüşmelerde Türk-Irak Müdafaa Paketi etrafında müzakereler yapılmıştır. Ziyaretin ilk gününün akşamında Türk heyeti şerefine Chamoun tarafından ziyaret ve balo tertip edilmiş ve bunun ardından Menderes, Bayar'ın teklifini Lübnan Cumhurbaşkanı'na ileterek Türkiye'ye resmen davet etmiştir. Ziyaretin akşamında aynı zamanda Lübnan Hükümeti sözcüsü Türk-Irak Paketi'nin kolektif Arap güvenlik paktinin esaslarına aykırı olup olmadığını görüşmek üzere Arap Hükümet Reislerinin toplantıya çağırılmış olduklarını açıklamıştır.⁴³ Bu tarihli Akis dergisi yazısında Orta Doğu devletleri ile Bağdat Paketi'nin kurulması ile ilgili görüşmelerden bahsedilirken Lübnan görüşmelerine de yer verilmiştir. Yazısının ilgili bölümü ise;

“Şimdi Başvekil Adnan Menderes Beyrut'ta bulunuyor. Orada Lübnanlı liderlere Iraklı meslektaşlarına anlattıklarını tekrar edeceğinden şüphe yoktur. Eğer Lübnan da Türkiye-Irak Paketi'ne katılırsa bundan doğacak fayda elbette ki büyük olacaktır. Nihayet Türkiye'nin Pakistan ile paktının bu yeni antlaşmalarla tevhide de imkânsız değildir. Tabii Araplar, yeni bir endişe ortaya atmazlarsa...”

şeklinde olmuştur.⁴⁴ Menderes, Türk-Irak Paketi'ni beğenmeyenlere yönelik verdiği beyanatta da Lübnan ve Ürdün'ün, Irak örneğini takip ederek Arap Birliği dışında bağlar kurmalarını beklediği zira Lübnan'ın “*En Batılılaşmış Arap devleti*” olduğunu belirttiği tespit edilmektedir. 14 Ocak'ta

39 Cumhuriyet, 14 Ocak 1955, s.7.

40 Demokrat İzmir, 15 Ocak 1955, s.1; Halkın Sesi, 15 Ocak 1955, s.4.

41 Ayın Tarihi, Ocak 1955, No: 254.

42 Cumhuriyet, 15 Ocak 1955, s.1; Cumhuriyet gazetesinde görüşmelerin 15 Ocak sabahında başlayacağı belirtilse de diğer kaynaklardan 14 Ocak akşamından itibaren başladığı tespit edilmektedir.

43 Milliyet, 15 Ocak 1955, s.1-7.

44 Akis, 15 Ocak 1955, s.10.

ayrıca Lübnan'da Komünistlerin karışıklık çıkarmalarına mani olmak için sıkı tedbirler alınarak şüphelilerin tutuklanması dikkat çekmektedir.⁴⁵

15 Ocak'ta Türkiye-Lübnan Başbakan ve Dışişleri Bakanları arasında görüşmelere başlamıştır. Henüz bu aşamada Türk heyetinin dönüş tarihi ertelenmiş, görüşmelerin Pazartesi gününe kadar devam etmesi kararlaştırılmış ve bu aşamada Lübnan'a verilen önem belirtilmiştir. Görüşmelerin neticesinde ise ortak bir tebliğ yayınlanmasının bu tarihte kuvvetle ihtimal görülmeye başlandığı tespit edilmektedir. Ayrıca Menderes, 15 Ocak'ta Lübnan sokaklarında dolaşmış ve yer yer alkışlanmış. Menderes bu tarihte önceki gün Lübnan Cumhurbaşkanı Chamoun ile yaptığı görüşme ile ilgili açıklamada bulunmuştur. Açıklamada; Chamoun'un, Orta Doğu'nun savunmasına önem verdiğine değinerek Bağdat Paketi'nin bu yönde bir çaba olduğunu vurgulamıştır. Paktin yanında iktisadi ve emlak meselelerinin de görüşüldüğünü belirtmiştir.⁴⁶

16 Ocak'ta Menderes ve Türk heyeti otomobillerle Baalbek'e gitmiş ve harabeleri ziyaret etmiştir. Yol boyunca kasabalardan geçilirken Başbakan'a samimi tezahüratta bulunmuş ve özellikle harabelerde toplanan Baalbek halkı, Menderes'i hararetle alkışlamışlardır. Öğle yemeğini Suriye-Lübnan sınırındaki Stura şehrinde yedikten sonra sayfiye otele giden Türk heyeti burada Lübnan Başbakanı ve Dışişleri Bakanlığı erkânı ile görüşme gerçekleştirmiştir.⁴⁷ Bugünün akşamında Türk Elçiliği tarafından yemek verildiği Lübnanlı yetkililerin de katıldığı tespit edilmektedir. Görüşmeler sırasında ana madde olan Bağdat Paketi ile ilgili Lübnan gazetelerinin cereyanları resmi kayıtlarda yer bulmuştur. Lübnan gazeteleri konu ile ilgili geniş sütunlar ayırırken Bağdat Tebliği'nde açıklanan müstakbel Bağdat Paketi'nin aleyhinde hareket etseler de iki ülke arasındaki samimi temasa dayanan dostluk ilişkilerinden memnun olmuşlardır. Lübnan gazeteleri Bağdat Paketi'nin bölge için yeni bir dönem başlatacağında hemfikir olmuşlardır. Ayrıca bu gazeteler Türk-Arap münasebetlerini ve Bağdat Tebliği'nin akislerini realist ve tarafsız bir görüşle ele almakta, tam manasıyla vaziyetten haberdar olmadan, mesela Mısır gibi derhal Tebliğ aleyhinde vaziyet alınmasının doğru bulunmadığını da kaydetmişlerdir. El Hayat gazetesi başmakalesinde

“Bağdatla Ankara arasındaki yaklaşma bizim için çok büyük ve ehemmiyetli bir hadisedir. 40 sene süren ayrılıktan sonra yeni bir devre başlıyor. Türk-Arap milletleri arasındaki bağları inkâr edemeyiz. Ancak çok kuvvetli tazyikler yapılması üzerinedir. Ki, Türkiye ile Arap Orta Doğusu arasında manialar dikilebilmiştir. Arapların da Türklerin de mesul bulundukları bazı hatalar yapılmıştır. Fakat bugün hala bu maziye bakmak gülünç olur. Müsterek mesuliyetlerimizi daha iyi teminat almak için objektif tarzda düşünmek mecburiyetinde bulunduğumuz bir istikbalde samimi ve sıkı bir işbirliğini niçin derpiş etmeyelim? Her iki tarafın da üzüntülü bir vaziyeti ortadan kaldırmak için samimi gayretler sarf etmesi ve çok daha dostane bir iklim hazırlanması lazımdır. Türk Başvekilini böyle bir ümitle karşılıyoruz ve Bağdat'a, Şam'a ve Beyrut'a yaptığı ziyaretlerin semereli yeni bir işbirliği devresinin başlangıcı olmasını temenni ediyoruz”

yazısını kaleme almıştır. Beyrut gazetesi ise maziye unutmak gerektiğini belirtirken

“Siyasette dostluk veya düşmanlık diye mücerret mefhumlar mevcut olamaz. Milletleri yaklaştıran veya uzaklaştıran yalnız menfaatlerdir. Türk ve Arap milletleri arasında çok kuvvetli bağlar da mevcuttur. Türkiye ile Lübnan arasında ayrıca hiçbir hadise de münasebetleri zedelemiş

45 Cumhuriyet, 15 Ocak 1955, s.1-7.

46 Cumhuriyet, 16 Ocak 1955, s.7; Demokrat İzmir, 17 Ocak 1955, s.1.

47 Cumhuriyet, 17 Ocak 1955, s.7; Demokrat İzmir, 17 Ocak 1955, s.5.

bulunmamaktadır. Bu vaziyette niçin bu komşuluğu göz önünde tutmayalım ve Arapların ve Türklerin yüksek menfaatlerini temin edecek açık bir işbirliğinden istifade etmeyelim? Şurasını unutmayalım ki Orta Doğu'nun müdafası mesuliyeti, Arap milletlerine olduğu kadar Türk milletine de terettüp eder”

sözlerini kullanmıştır.⁴⁸ Lübnan gazetelerinin görüşmeler hakkındaki bu değerlendirmeleri Adnan Menderes'in öncülüğünde Türkiye-Lübnan ilişkilerinde yeni dönemin başlangıcının tanımlanması açısından önemlidir.

16 Ocak tarihinde Lübnan'da gerçekleşen görüşmeler Türk basınında ise “*Beyrut görüşmeleri dün sabah başladı*” manşeti ile yer almıştır. Buna göre görüşmelerin başlamasının ardından siyasi çevreler, görüşmelerin müspet bir safhaya girdiğini belirtmeleri dikkat çekicidir. Önceki gün akşam Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda başlayan görüşmeler 16 Ocak'ta iki ülkenin Başbakan ve Dışişleri Bakanları iştirakiyle devam etmiştir. Görüşme başlıkları ise; “*Türk-Irak Paktı, iki ülke arasındaki ticari ve iktisadi işbirliğinin takviyesi ve emlak meselesinin gözden geçirilmesi*” olmuştur. Görüşmenin ardından Menderes verdiği beyanatta ilk olarak önceki gece yapılan görüşmede Chamoun'un Orta Doğu savunmasına çok ehemmiyet verdiğini belirtmiş devamında ise “*Türkiye bu konuda Arap devletleri ile işbirliği yapmak azmindedir. Türkiye ile Irak arasında imzalanacak anlaşma tespit edilmiş fakat henüz imzalanmamıştır. Lübnan hükümet adamları ile bugün yapılan görüşmelerde Türk-Lübnan iktisadi münasebetleri ile emlak meseleleri gözden geçirilmiştir*” demiştir.⁴⁹ Bu tarihte ayrıca Lübnan Dışişleri Bakanı Alfred Nakkaş yaptığı açıklamada; iki ülkenin dostluk safhasında olduğunu, Lübnan'ın Pakta olumlu yaklaştığını ancak nihai kararın diğer Arap hükümetlerinden alınacak onayla verileceğini açıklamıştır.⁵⁰ Bu sırada Türk heyetinin dönüş tarihinin erteleme sebebinin de Pazartesi günü yapılacak özel toplantı olduğu tespit edilmektedir. Yapılan görüşmelerde iki ülke arasında muallakta kalan konuların halli için Lübnanlı yetkililere söz vermiştir.⁵¹

17 Ocak 1955'te öğleden önce ve sonra olmak üzere iki uzun Türk-Lübnan toplantısı yapılmıştır. İki ülkenin Başbakan ve Dışişleri Bakanları arasında gerçekleşen görüşmelerde Hariciye Umumi Kâtipleri ve Elçileri de hazır bulunmuştur. Ayrıca bu tarihte tespit edilmekte olan haber Bağdat Paktı'nın kuruluş sürecinde iki ülke arası ilişkiler bakımından önemlidir. “*Lübnan ile müzakereler bugün sona eriyor*” ana başlığı ile yer alan haberin alt başlığında Lübnan'ın, Türk-Irak Paktı'na katılmaya karar verdiğini belirtilmiştir. Menderes'in, Baalbek'te harabeleri gezmesinin ardından Dışişleri Bakanı Alfred Nakkaş ile yaptığı görüşme sonucu Nakkaş beyanatta bulunmuştur. Bu beyanatında iki ülke arası müzakerelerin iyi neticeler vereceğini belirtirken yakın dostluk safhasında bulunulduğuna dikkat çekmiştir. Devamında Lübnan Hükümeti'nin Pakta katılmaya razı olduğunu ancak diğer Arap hükümetlerinin rızası alınmadan kesin karar vermeyeceklerini bildirmiştir ki bu iki ülke arası ilişkilerde bu devirdeki sancılı konu olmuştur. Görüşmelerde Menderes, Pakтын hükümlerini içeren bir suretini Lübnan Başbakanı Sami Es-Sulh'e vermiş ve hükümet yetkilileri siyasi ve askeri uzmanlarla inceleme başlatmışlardır. Menderes, bu hususta Lübnan yetkilileri ile yapacağı özel toplantı nedeni ile dönüş tarihini de bir gün ertelemiştir. Görüşmeler sırasında Menderes

48 Ayın Tarihi, Ocak 1955, No: 254; *Demokrat İzmir*, 17 Ocak 1955, s.5.

49 *Milliyet*, 16 Ocak 1955, s.1-7.

50 *Halkın Sesi*, 17 Ocak 1955, s.4.

51 *Cumhuriyet*, 17 Ocak 1955, s.7.

ayrıca iki ülke arasında muallakta kalan meselelerin çözümü konusunda da Lübnanlı yetkililere söz vermiştir.⁵² Aynı tarihli sayıda Milliyet gazetesinin manşeti ise “*Lübnan, Türk-Irak Paktı’na davet edildi*” olmuştur. Haberin içeriğinde ilk olarak Menderes ve refakatindekilerin sabah otomobillerle Baalbek’e gittikleri ve harabeleri gezdikleri belirtilmiştir. “*Yol boyunca kasabalardan geçilirken samimi tezahüratlarda bulunulduğu ve bilhassa harabelerde toplanan halkın Menderes’i hararetle alkışladığı*” vurgulanmıştır. Haberin devamında Menderes ve heyetinin sayfiye otele geçtikleri, Lübnan Dışişleri erkânı ile öğle yemeği yedikleri ve muhasebelerde bulundukları belirtilmiştir. Akşamında Lübnan Cumhurbaşkanı, Başbakanı ve bazı bakanların hazır bulunduğu şekilde Türk Elçisi’nde yemek yendiği bildirilmiştir. Lübnan Hükümet mahfillerinden alınan malumatlara göre “*Lübnan, Türkiye ile işbirliği yapmak ve Türk-Irak Paktı’na katılmak üzere muvafakat etmektedir. Ancak bu mevzudaki kati kararın diğer Arap hükümetlerinin muvafakati alındıktan sonra ilan edileceği bildirilmektedir*”. Önceki akşam yemeğinde Menderes’in, Lübnan’ı Pakta katılmaya davet ettiği, siyasi ve askeri uzmanların incelemesi için Başbakan Sulh’a, Paktın nüshasını verdiği belirtilmiştir. Milliyet gazetesinde de Köprülü’nün iki ülke arasında muallakta kalan meselelerin çözümü hakkında Menderes’in söz verdiği yönündeki beyanatı yer almaktadır. Haberin sonunda Lübnan basınında Menderes’in ziyaretine geniş sütunlar ayrıldığı, görüşmelerin müspet şekilde neticeleneceği ümidi olduğuna ve paktın Arap dünyası siyasetinde yeni bir devre açtığına dikkat çekilmiştir.⁵³

17 Ocak’ta Cumhuriyet gazetesi haberi dikkat çekicidir. İki ülke arası görüşmelerin son safhada olduğu, Paktın tekrar incelendiği, yetkililerin sonuç hakkında “*ketum*” davrandıkları ancak 18 Ocak’ta resmi tebliğ ile sonucun öğrenilebileceği aktarılmıştır. Ayrıca bu sırada Mısır Cumhurbaşkanı Cemal Abdünnasır’ın, Suriye ve Lübnan’da gazeteler aracılığıyla Pakta karşı kamuoyu oluşturduğu ve halkı ayaklanmaya teşvik ettiği tespit edilmektedir.⁵⁴

18 Ocak’ta resmi kayıtlar doğrultusunda Başbakan Adnan Menderes’in beraberindeki heyet ile 16:40’ta Yeşilköy Hava Meydanı’na indikleri ve Beyrut ziyaretlerinin sona erdiği tespit edilmektedir.⁵⁵ Menderes’i karşılayanlar arasında ziyaretinden döndüğü Irak, Suriye ve Lübnan ülkelerinin Konsolosları da yer almıştır.⁵⁶ Bu tarihte Türk basınında ise resmi kayıtların aksine ilk olarak Lübnan’daki görüşmelerin yarın yapılacak toplantı ile birlikte sona ereceği ve Menderes’in yurda döneceği bunun ardından müşterek tebliğ yayınlanacağı bildirilmiştir. Devamında müzakerelere müteakip Menderes ve riyasetindekilerin özel uçakla 13:30’da Yeşilköy’e varmalarının beklendiği belirtilmiştir. Görüşmelerin ise öğleden önce ve sonra iki uzun toplantı ile devam ettiği bildirilmiştir. Toplantılarda Lübnan Başbakanı ve Dışişleri Bakanı da yer almış ve Pakta katılım hususunda Kahire ve Bağdat’tan gelen resmi raporlar ortak şekilde incelenmiştir. Akşam yapılan toplantının ardından ise Lübnan Dışişleri Bakanlığı şu tebliği yayınlamıştır; “*Türk ve Lübnan heyetleri arasında varılan bir prensip anlaşmasına göre önümüzdeki Şubat ayı ortalarında bir Lübnan mütehassısı Ankara’ya giderek Türk-Lübnan Ticari Anlaşması’nın akdi için nihai bir müzakere yapacaktır. Aynı zamanda iki memleket arasında mevcut emlak meselelerinin halli için samimi bir hava içinde derhal görüşmelere başlanacaktır*”. Bu tarihte “*Türk-Irak Paktı’nın*

52 Akşam, 17 Ocak 1955, s.1-2.

53 Milliyet, 17 Ocak 1955, s.1-7.

54 Cumhuriyet, 18 Ocak 1955, s.7.

55 Halkın Sesi, 19 Ocak 1955, s.1-4.

56 Ayın Tarihi, Ocak 1955, No: 254.

Akisleri” başlıklı başka bir haber de Pakt ile ilgili “Orta Doğu’yu yakından ilgilendiren bu mühim hadise her tarafta büyük tesirler yarattı. Bu tesirler memnuniyet ve endişe halinde iki cereyana ayrıldı” denmiştir. Bu memnuniyet kısmı ile ilgili de şu satırlar yer almıştır; “Memnuniyet duyan devletlerin başında Lübnan ve Ürdün geliyor. Lübnan’ın pakta yakınlık gösterdiği ve katılmak arzusunda olduğu hükümet sözcüsü tarafından açıkça bildirildi. Lübnan, kati kararını Arap Birliği devletleri ile yapacağı istişarelerden sonraya bıraktı. Buna rağmen Lübnan’ın pakta katılması kuvvetli ihtimaldir”. Son olarak da Arap Birliği’nde Mısır’ın Türk-Irak Paktı’na yönelik tutumunu açıklaması için yapılan toplantı ile ilgili bilgiler yer almıştır ki bu durum ileride Lübnan’ın, Pakta karşı öncelikle çekimser sonra katılım göstermemesine yol açmıştır.⁵⁷

“Orta Doğu güvenliği” başlıklı 19 Ocak tarihli haberde; “Lübnan ve diğer Arap devletleriyle müzakerelere devam edilecektir” alt başlığı ile Başbakan Menderes’in, 5 günü Lübnan’da olmak üzere 12 gün süren Orta Doğu seyahatinden öğleden önce yapılan görüşmelerin ardından Lübnan Başbakanı Sami El Sulh ve Dışişleri Bakanı Alfred Nakkaş’ın uğurlamasının ardından Türkiye’ye döndüğü Türk kamuoyuna bildirilmiştir.⁵⁸ Haberin devamında Beyrut’ta yapılan görüşmelerin resmi tebliğine yer verilmiştir. Buna göre görüşmelerde iki ülke devlet adamları ülkelerini ve diğer Arap devletlerini alakadar eden genel politikalar ve yapılacak işbirliği ile bölgelerinde temin edilecek genel emniyet önlemleri hakkında görüşmüşlerdir. İki taraf da ortak amaçlarının gerçekleştirilebilmesi için hem karşılıklı hem de diğer Arap memleketleri ile münasebetleri geliştirecek müzakerelerin devamına karar verildiği belirtilmiştir.⁵⁹ Haberin sonunda Lübnan’ın, yapılacak olan Arap Birliği toplantısında Türk-Arap Paktı’nı destekleyeceğine ve taraflar arasında arabuluculuk yapacağına dair iddiaya dikkat çekilmiştir. Buna göre Lübnan; Irak nazarında Paktı desteklerken Mısır nazarında Arap Birliği’ne karşı hareket etmeyeceği ön plana çıkmıştır. Türkiye’nin görüşüne göre ise Lübnan’ın, Türkiye’ye yakın dostluk beslemesi Paktın teşkilatlanmasında ön plana çıkacağı düşünülmüştür.⁶⁰ Başka bir haberde ise Mısır’ın, Türkiye ile Irak arasında müdafaa paktı ile ilgili prensip mutabakatına varılmış olmasını Arap Ligi’ne bir darbe olarak değerlendirdiğini ve dahi Irak’a nota veriş “Mısır’ın Sakat Politikası” başlığı ile değerlendirilmiştir. İlgili yazıda Mısır’ın bu politikasının öncelikle “Yahudi tehlikesi edebiyatından” olup sonrasında kendisini Sovyet tehdidinden uzak hissetmesi ve Arap Birliği içerisinde liderlik konumunu elde etmek istemesinden kaynaklı olduğu vurgulanmıştır.⁶¹ Mısır’ın bu tutumu 18 Ocak tarihli haberlerin sonunda yapılan değerlendirmede Lübnan’ın durumuna etki edecek gelişmenin başında yer almaktadır.

22 Ocak 1955’te başından beri antlaşmaya tepkili olan Mısır’ın tutumu hakkında yapılan değerlendirmede Lübnan da yer almıştır. Mısır’ın, ikili antlaşmaların Arap Birliği’ni tehdit ettiği düşüncesinde gerek kendisinin İngiltere ile antlaşma yaptığı gerekse Türkiye ile Irak arasında hâlihazırda Sadabad Paktı antlaşmasının bulunduğu dikkat çekilmiştir. Yazının devamı ise;

“Sonra başka bir nokta daha gözden uzak tutulmuyordu. Mısır hareket kabiliyetini bir kere kaybetti mi, eninde sonunda Orta Şark’ta kurulacak sisteme dâhil olmaya mecburdu. Tek başına

57 Milliyet, 18 Ocak 1955, s.1-7.

58 Akşam, 19 Ocak 1955, s.1; Milliyet, 19 Ocak 1955, s.7.

59 Demokrat İzmir, 19 Ocak 1955, s.1-7.

60 Akşam, 19 Ocak 1955, s.1; Cumhuriyet, 19 Ocak 1955, s.7.

61 Milliyet, 19 Ocak 1955, s.1-7.

kalamazdı. Türkiye ile Irak bir pakt imzalamaya karar verip de buna mesela Lübnan ile Ürdün'ün iltihaklarının ilk olarak başta sağladılar mı Mısır buna katılmaktan başka çare göremezdi. Irak, Lübnan ve Ürdün ise Arap memleketleri içinde Batı'ya en ziyade yakın olanlardır. Planın ilk kısmı muvaffakiyetle tatbik edildi ve Menderes ile Nuri Said Paşa anlaşmaya vardılar”

değerlendirmeleri yer almıştır.

26 Ocak 1955 tarihinde Türkiye ve Lübnan arasındaki siyasi ve diplomatik ilişkiler bakımından önemli bir gelişme daha yaşanmıştır. Bu gelişme Lübnan Dışişleri Bakanı Alfred Naccache ve Lübnan Cumhurbaşkanı Camille Chamoun'un iki ülke arasındaki dostluğa yönelik Başbakan Adnan Menderes'e göndermiş oldukları iyi niyet mektupları ile ilgili olmuştur. İlgili mektuplar 14-19 Ocak tarihleri arasında Başbakan Menderes'in, Irak, Lübnan ve Suriye seyahatinin ardından Menderes'in, Lübnan'ı ziyareti sırasında bıraktığı samimi hisler ve mektupların içeriğinden tespit edildiği üzere görüşmeler hakkında vermiş olduğu mesaj doğrultusunda kaleme alınmıştır. Bu mektuplardan ilki Bakan Naccache'nin, *“Ekselanslarının göndermek lütfunda bulundukları mesaj beni çok mütehasşis etti. Bizlerde bırakmış olduğunuz derin intibai ve yüksek devlet adamı meziyetlerinize karşı duyduğumuz hayranlığı zatı devletlerine ifade etmekle bahtiyarım. Samimi ziyaretleri Türkiye ile Lübnan arasındaki dostluğun ve memleketlerimizi birbirine bağlayan kardeşlik rabitalarının daha ziyade sıkılaşmasına hizmet edecektir”* ifadelerinden oluşan mektubu olmuştur. Bunun ardından ise 21 Ocak tarihli Cumhurbaşkanı Chaomun'un mektubu Başbakanlığa ulaşmıştır. Bu mektupta ise; *“Nazik mesajlarından ve iki memleketimiz arasında daha sıkı bir işbirliğinin tesisi hususunda ifade buyurulan niyetlerinden dolayı Ekselanslarına hararetle teşekkür ederim. Ziyaretiniz üzerimizde derin bir tesir bırakmış, Zatı Devletlerine karşı göstermekte olduğumuz büyük hürmet hislerini ...”* ifadeleri yer almıştır.⁶²

İki ülke arasındaki diplomatik ilişkilere yönelik önemli başka bir haber de 18 Şubat tarihli gazetede mevcuttur. *“Yeni Lübnan elçisi beyanatta bulundu”* başlıklı haber, Lübnan Hükümeti'nin Türkiye'ye tayin etmiş olduğu Büyükelçi İbrahim El-Ahtap'ın yakında Lübnan Cumhurbaşkanı'nın, Türkiye'ye yapacağı ziyaret ve iki ülke arasındaki münasebetler ile ilgilidir. Büyükelçi beyanatına *“1947'den 1953'e kadar ülkemi temsil ettiğim Türkiye'ye tekrar tayin edildim, bundan büyük memnuniyet duyuyorum”* sözleri ile başlamıştır. Devamında Menderes'in Lübnan seyahatinden, iki ülke arası dostluktan ve Camille Chamoun'un, Nisan ayında Türkiye'ye gerçekleştireceği ziyaretten bahsetmiştir. Cumhurbaşkanı'na, Başbakan Es-Sulh'un de eşlik edeceğini, bu ziyaretin 10 gün süreceğini ve Cumhurbaşkanı Bayar'ın da Mayıs ayının ilk günlerinde iade-i ziyaret gerçekleştireceğini bildirmiştir. *“Irak Paktı”* ana başlığı taşıyan haberde ise Bayar'ın, Bağdat'ı ziyareti sırasında 4 Mart'ta Paktın imzalanacağı ve 5 Mayıs'ta ise Beyrut'a gideceği belirtilmiş ve bu ziyarete Menderes'in de katılımı beklenmiştir. Menderes'in, Ocak ayındaki ziyaretinden sonra Lübnanlı yetkililer 1-10 Nisan 1955 tarihleri arasında Türkiye'ye iade-i ziyarette bulunmuşlardır. Misafir heyetin ağırlanmasında Başbakan Adnan Menderes de rol oynamış ve ziyaret boyunca iki ülke makamlarınca sıkça belirtilen *“Türkiye-Lübnan Dostluğu'nun”* gelişmesini sağlayan önemli olaylardan biri olmuştur.

9 Mayıs 1955 tarihinde Adnan Menderes'in Lübnan ziyaretinden aylar sonra bu ziyaretin iki ülke arasındaki siyasal ilişkilere katkısını sağlayan gelişme tespit edilmektedir. İlgili gelişme; *“Savt Baalbek Dergisi sahibi Hasan Mahmoud Yağı'nın Lübnan seyahati esnasında çekilen resimleri*

Adnan Menderes'e takdimi" ile ilgilidir. Belgenin ek bölümünde Hasan Mahmoud Yağı'nın

"Türkiye Başvekili, Muhterem Adnan Menderes, Baalbek harabelerini ziyaretiniz sırasında, Zati Devletlerinin (Savt Baalbek) dergisi fotoğrafçısı tarafından çekilen resimlerinizi takdim ile kesbi şeref eylerim. Dergimiz, neşrettiği yazılarla bu kıymetli ziyaretin Arap tarihindeki ehemmiyetini belirtmiş ve yüksek fikirlerinizi desteklemiştir. Bu mevzuda devam ettireceğimiz neşriyatımızın bundan evvelkilerden daha mühim olacağını takdirlerinize arz eylerim"

içerikli yazısı da yer almaktadır.⁶³

Lübnanlı yöneticilerin Türkiye'yi ziyaretlerinin ardından iade-i ziyaret kapsamında Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın, Lübnan'a gideceği bilgisi 10 Haziran'da Türk kamuoyuna duyurulmakla birlikte program detaylarının iki ülkenin protokol makamları tarafından belirleneceği ve Bayar'a bu seyahatte kimlerin eşlik edeceğinin ilerleyen günlerde netleşeceği bildirilmiştir.⁶⁴

13 Haziran'da 3 gün sonra gerçekleşecek resmi ziyaretle ilgili Lübnan Cumhurbaşkanı Camille Chamoun, mevkidaşı Celal Bayar ile ilgili dostluk mesajları içeren açıklama yapmıştır. 14 Haziran'da resmi ziyaret tarihine 1 gün kala Türk basınında yer alan malumatlar kapsamında da Adnan Menderes'in, Lübnan seyahatine katılmasının hala planlandığı tespit edilmektedir (Cumhuriyet, 15 Haziran 1955, s.7). Ayrıca bu tarihte Menderes'in programının henüz iptal olmadığı Lübnan Büyükelçisi Cevdet Dülger'in telgrafından da tespit edilmektedir. İlgili telgraf şu şekildedir; *"Başvekilimizin Sayın Reisicumhurumuzla birlikte teşriflerini bu sabah bizzat Lübnan Reisicumhuruza bildirdim. Teşrifi devletlerinden son derece memnun ve mütehassis olduklarını ve zatıdevletlerinin ikametleri için Lübnan Büyükelçisi İbrahim Ahdab'ın biraderinin köşklerini hazırlatacaklarını ifade buyurmuşlardır..."*⁶⁵

Cumhurbaşkanı Bayar, 15 Haziran'da Türkiye'den harekete geçmiş 1 gün Adana'da kalmasının ardından Beyrut'a gideceği bildirilmiştir. Bu tarihli haberin içeriğinde seyahat programının iki ülke Hariciyesi tarafından ortak belirlendiği aktarılmıştır. Lübnan Cumhurbaşkanı ve Başbakanı'nın beyanatlarına yer verilirken Başbakan Sami El Sulh'ın açıklaması dikkat çekicidir. Bu açıklamadan normal şartlarda Menderes'in de programa katılması beklenirken bu durumun iptal olduğunu Lübnan Başbakanı tarafından bilinmediği izlenimi oluşturmaktadır. İlgili beyanat iki ülke arası ilişkilerde bir kez daha Menderes'in önemli konumunu göstermekle birlikte şu şekildedir;

"İki memleket arasındaki dostluğa ne büyük bir kıymet atfettiğimi ve Türkiye, Türk milleti, Türk Reisicumhuru ve Başvekiline karşı ne derece samimi ve derin hisler taşımakta olduğumu ayrıca tebarüz ettirmeyi zait görüyorum. Bu husustaki açık hissiyatımı, Türkiye'ye yaptığımız unutulmaz hatıralı ziyaret esnasında her fırsatta bir çok defa bildirmiştim. Zannetmiyorum ki Türkiye'nin de bu mevzuda en ufak bir şüphesi bulunsun. Muhterem Reisicumhur Celal Bayar'ı ve muhterem Başvekil dostum Adnan Menderes'i Lübnan'da selamlamak benim için hem Lübnan Başvekili olarak hem de şahsen paha biçilmez bir bahtiyarlık teşkil edecektir..."

14 Haziran tarihli bir başka yazı ise *"Lübnan'daki karşılama hazırlığı"* başlığı taşımakta olup Celal Bayar ve Adnan Menderes'i karşılama hazırlıklarının tamamlandığı aktarılmıştır.

63 BCA, 131-848-5/30-1-0-0, 09.05.1955.

64 Milliyet, 10 Haziran 1955, s.1-7.

65 TDA, 7791-48567-1/554, 03.06.1955

Beyrut, cadde ve sokaklarının bayraklarla süslendiği, taklar kurulduğu, gazetelerin özel sayılar hazırladığı ve bütün şehirlerin ziyaret edilmek arzusu ile hummalı şekilde hazırlandığı belirtilirken Zabıt Cerideleri'nde kaydı bulunan Lübnan'a hibe edilmiş olan topların ilk deneme atışlarının karşılama esnasında yapılacağına da dikkat çekilmiştir.⁶⁶

Türkiye-Lübnan arasındaki ilişkilerde 16-22 Haziran 1955 tarihlerinde Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın, Lübnan Hükümeti'nin daveti üzerine “iki ülke arası dostluk ve kardeşlik siyasetine hız verecek” iade-i ziyaret de önemlidir. Bu tarihlerde Bayar ile birlikte Adnan Menderes'in de 1955 yılındaki ikinci seyahat programını planlamıştır. Lübnan'da, Menderes'in ziyareti son güne kadar ümit edilmiştir. Ülke içerisindeki yoğun programı nedeni ile Menderes'in, ziyaret programını gerçekleştirememesi ise Lübnan'da üzüntü ile karşılanmıştır.⁶⁷

4. Sonuç

Adnan Menderes, yeni Türk devletinin kuruluş sürecinde Kurtuluş Savaşı'nda görev almış ve İstiklal Madalyası ile onurlandırılmıştı. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından SCF Aydın İl Başkanlığı görevi ile başlayan siyasal yaşamı 1960'a kadar sürmüştü ve Türk siyasi hayatında öneme sahip olmuştu. 1950 yılında Başbakan olması ile birlikte siyasi kariyerinde yeni bir aşamaya gelmişti. Göreve geldiği ilk günden itibaren Türkiye'yi ekonomik açıdan kalkındırma düşüncesi ve Sovyet tehlikesini bertaraf etme düşüncesi ile birlikte ABD eksenli bir dış politika benimsemişti. Bu doğrultuda özellikle Orta Doğu Komutanlığı Projesi'nin başarısızlığa uğraması ile birlikte ABD'nin bölgede aktif bir rol oynamaya başlaması sonucu Türkiye'yi, Batılı devletlerin bölgedeki bir müttefiki haline getirdi. Orta Doğu Devletleri Elçileri ile yapılan konferansın ardından Menderes artık doğrudan bölgedeki Arap devletlerine karşı samimi bir dostluk politikası benimsemişti. Bu doğrultuda Irak'ın ardından 1952 yılında Batılı devletlere yakın politikalara sahip Camille Chamoun'un Cumhurbaşkanı seçildiği Lübnan ilerleyen dönemde Bağdat Paketi'nin genişletilmesi isteği ile ilişkilerin geliştirildiği ülkeler arasında ön planda yer almış ve Menderes bu süreçte ilişkilerin yürütülmesinde önemli bir rol üstlenmişti. İktidara geldiği ilk günden itibaren Lübnan yöneticileri tarafından önemsenen Menderes özellikle 1955 yılında Ocak ayında yaptığı seyahat ile birlikte üst düzeye çıkan temaslarda ikili ilişkilerin önemli ismi olmuştu.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, Yer Bilgisi: 17-99-31, Kurum: 30-1-0-0, Belge Tarihi: 22.11.1950.

BCA, 61-376-7/30-1-0-0, 26.03.1953.

BCA, 19-107-8/30-1-0-0, 26.01.1955.

BCA, 19-108-11/30-1-0-0, 22.04.1955.

BCA, 131-848-5/30-1-0-0, 09.05.1955.

BCA, 6-31-23/30-1-0-0, 05.11.1956.

66 Milliyet, 15 Haziran 1955, s.1-7; Cumhuriyet, 15 Haziran 1955, s.7.

67 Dilşen İnce Erdoğan, Merve Özilter, “Celal Bayar'ın Cumhurbaşkanlığı Döneminde Yurtdışı Seyahatleri ve Türk Dış Politikasına Yansımaları 1950-1960”, 2022, s.819-820

BCA, 7-36-40/30-1-0-0, 17.10.1957.

BCA, 131-851-10/30-1-0-0, 17.10.1957.

BCA, 127-827-8/30-1-0-0, 05.08.1958.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Dışişleri Bakanlığı
Türk Diplomatik Arşivi, Yer Bilgisi: 35723-141016-72, Kurum: 571, Belge Tarihi: 13.01.1955.

TDA, 7791-48567-1/554, 03.06.1955.

TBMM Tutanakları

T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Dönem:10, İçtima:50, Celse:1, C.5, s.808.

T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Dönem:10, İçtima:51, Celse:1, C.5, s.913.

T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Dönem:10, İçtima:22, Celse:2, C.15, s.327.

Ayın Tarihi

Ayın Tarihi, Ocak 1955, No: 254.

Sürelî Yayınlar

Akşam (1954,1955)

Cumhuriyet (1955)

Demokrat İzmir (1955)

Halkın Sesi (1955)

Milliyet (1955)

Kitap ve Makaleler

Armaoğlu Fahir, “(Amerikan Belgeleri ile) Orta Doğu Komutanlığı’ndan Bağdat Paktı’na 1951-1955”, *BELLETEREN*, Cilt: 59, Sayı: 224, 1995, ss.189-236.

Akdevelioğlu Atay, Kürkçüoğlu Ömer, “Ortadoğu’yla İlişkiler”, Ed. Baskın Oran, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.

Aydın Mehmet Korkud, “İkinci Balkan Paktı ve Türkiye (1953-1954)”, *SOBİDER*, Cilt: 9, Sayı: 61, 2022, ss.57-86.

Bilgenoğlu Ali, “Demokrat Parti Türkiye’si ve Uluslararası Siyaset: Türk Dış Politikasında Ortadoğu”, *Disiplinlerarası Bakışta Adnan Menderes*, Ed. Turan Akkoyun, Paradigma Akademi, Çanakkale, 2024.

Çelik Mustafa Edip, “İkinci Dünya Savaşı Bitiminden Bağdat Paktı’na Geçen Süreçte

Türkiye'nin Ortadoğu Politikası", *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 64, 2019, ss.475-497.

Danış Mehmet Fahri, "Türk Dış Politikasında Karar Alıcıların Orta Doğu Algısı: 1957-1958 Krizleri", *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 2, 2018, ss.93-126.

Durmuş Sevilay, "Toprak Beyi Olarak Adnan Menderes ve Çakırbeyli Çiftliğinde Etkilendiği İsimler", *ANASAY*, Cilt: 8, Sayı: 27, 2024, ss.220-232.

Eroğlu Cem, *Demokrat Parti: Tarihi ve İdeolojisi*, Yordam Kitap, İstanbul, 2014.

Göktürk Çetinkaya Selma, "Adnan Menderes'in Siyasal Karakteri ve 27 Mayıs", *Journal of Universal History Studies*, Cilt: 3, (Prof. Dr. Mustafa Keskin Special Issue), 2020, ss.112-130.

Gerger Haluk, *ABD, Ortadoğu, Türkiye*, Yordam Kitap, İstanbul, 5. Baskı, 2012.

Gönlübol Mehmet, Ülman Haluk, Bilge A. Suat, Sezer Duygu, "Bağdat Paktı ve Orta Doğu Devletleriyle İlişkilerimiz", Ed. Mehmet Gönlübol, *Olaylarla Türk Dış Politikası*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, C.1, Ankara, 1987.

Gülerman Adnan, *Anılarımda Bir Demokrasi Şehidi Adnan Menderes*, Yüzleşme Kitap, İstanbul, 2021.

Gülmez Nurettin, "Celal Bayar-Adnan Menderes İlişkisi", *Asırlık Çınar Celal Bayar*, Ed. Nurettin Gülmez, Nejdett Bilgi, Berikan Yayınevi, C.2, Ankara, 2022, ss.601-634.

Güneş Günver, Akdağ Menderes, "Çok Partili Yaşama Geçiş Sürecinde Adnan Menderes'in Aydın İlindeki Siyasi Faaliyetleri (1946-1950)", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 13, Sayı: 27, 2013, ss.185-224.

Gürün Kamuran, *Dış İlişkiler ve Türk Politikası (1939'dan Günümüze Kadar)*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1983.

İnce Erdoğan Dilşen, Özilter Merve, "Celal Bayar'ın Cumhurbaşkanlığı Döneminde Yurtdışı Seyahatleri ve Türk Dış Politikasına Yansımaları 1950 1960", *Asırlık Çınar Celal Bayar*, Ed. Nurettin Gülmez, Nejdett Bilgi, Berikan Yayınevi, C.2, Ankara, 2022.

Kiraz Sami, "Menderes Dönemi Türk Dış Politikasının Nato üyeliği ve Bağdat Paktı'nın kurulması örnekleri üzerinden analizi", *Turkish Studies - Economy*, Cilt: 15, Sayı: 1, 2020, ss.309-321.

Oran Baskın, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.

Sarıkoyuncu Değerli Esra, Karakuzu Hasan, "Adnan Menderes ve Kütahya", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (Cumhuriyet Özel Sayısı)*, 2023, ss.348-365.

Serbest Bürkan, "Bağdat Paktı'nın Kuruluş Süreci ve Gelişimde Türkiye'nin Rolü", *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 3, 2016, ss.401-426.

Sever Ayşegül, *Soğuk Savaş Kuşatmasında Türkiye, Batı ve Orta Doğu 1945-1958*, Boyut Kitapları, İstanbul, 1997.

Tuna Işıl, "Verilişinin 70. Yılında Demokratikleşme Belgesi Olarak Türk Siyasal Hayatında Dörtlü Taktik", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 30, 2015, ss.203-219.

Umar Ömer Osman, *Bağdat Paktı*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2013.

Yeşilbursa Behçet Kemal, Demokrat Parti Dönemi Türkiye'nin Ortadoğu Politikası (1950-1960)", *History Studies - Ortadoğu Özel Sayısı*, 2010, ss.67-98.

Ansiklopedi Maddesi

Sitembölükbaşı Şaban, "Adnan Menderes", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 29, Ankara, 2004, ss.125-128.